

ISSN 2644-4798

KAPITULA

DIECÉZNY ČASOPIS SPIŠSKÉHO BISKUPSTVA ROČ. VIII. 1/2019

BENEFIČNÝ HOKEJOVÝ TURNAJ

STRANA 3

Z ČINNOSTI NAŠICH MISIONÁROV

STRANA 3

V ŠKOLE MAJÚ DEFIBRILÁTOR

STRANA 4

KAPLNKU ZAPLNILI ZASVÄTENÉ OSOBY

STRANA 4

OBSAH

- 2 EDITORIÁL
- 3 AKTUALITY DIECÉZNEJ KÚRIE
- 6 KATEDRÁLA SV. MARTINA
V SPIŠSKEJ KAPITULE
MÁ NOVÚ PUBLIKÁCIU
- 8 ARCHÍVY V ČESKEJ REPUBLIKE
O JÁNOVI VOJTAŠŠÁKOVI
- 10 MONS. ŠTEFAN GARAJ,
KAPITULNÝ VIKÁR
- 12 MARTIN SUCHODOLSKÝ
[SZUCHODOLSKZY]
- 14 V SLUŽBE BOHU A OLTÁRU
- 17 ORGAN, KRÁLOVSKÝ NÁSTROJ
PRE KRÁĽA
- 19 KOSTOL SV. ŠIMONA A JÚDU
V LIPTOVSKÝCH SLIAČOCH

EDITORIÁL

Milí čitatelia!

Opäť sa vám hlásime s novým číslom časopisu Kapitula, ktorý si na území Spiša, Oravy a Liptova, ba aj inde na Slovensku našiel svojich čitateľov. V novom, celkovo už 8. ročníku jeho vydávania, vás chceme potešiť jednak kontinuitou s tým, čo bolo dobré doteraz, a jednak aj niekoľkými novinkami.

Na istý čas si dáme prestávku v sérii článkov s témou starostlivosti o lesy. Hoci išlo o veľmi vydarenú sériu článkov, v tomto roku uprednostníme novú sériu článkov, a síce starostlivosť o kráľovské hudobné nástroje, o organy. Chceme vám poskytnúť praktické vedomosti o týchto hudobných nástrojoch, ale hlavne pomôcť najmä kňazom a členom hospodárskych rád farností pri ich rozhodovaní sa, ako sa starať o kostolné organy. K téme starostlivosti o lesy sa v budúcnosti chceme ešte vrátiť.

V tomto roku vás tiež potešíme sériou článkov z liturgickej oblasti. Rubriku otvárame na základe požiadavky našich čitateľov, čo je pre nás vzácny dôkaz, že časopis sledujete a dokázate vyjadriť, čo v ňom očakávate. Radi vám vyhovieme.

Obidve nové rubriky – liturgická aj hudobná – sú otvorené aj pre diskusiu. Ak nám do redakcie napíšete cez e-mail-poštu (casopis@kapitula.sk) svoje otázky, radi ich sprostredkujeme našim redaktorm R. Bodzionymu a G. Biesovi a oni vám ochotne odpovedia.

Máme ešte jednu potešujúcu správu: počnúc týmto číslom má časopis Kapitula novú kvalitatívnu úroveň, pretože Národná agentúra ISSN časopisu pridela registračné číslo. Znamená to, že časopis sa stáva súčasťou slovenskej aj celosvetovej databázy elektronických časopisov. Zaväzuje nás zvyšovať kvalitu a my sa na túto námaľu radostne podujímame.

Napokon nám ostalo naše želanie, aby ste pri čítaní časopisu prežili príjemné a užitočné chvíle.

Za redakciu Kapitula

MONS. ANTON TYROL

KAPITULA
Časopis Spišského biskupstva 1/2019, roč. VIII.
E-mail: casopis@kapitula.sk

Šéfredaktor: Lubomír Krett
Redakcia: Mons. Anton Tyrol, Lubomír Kaľavský, Luboslav Hromják,
Gabriel Bies, Radomír Bodziony.
Grafická úprava: Marián Jabrocký
Jazyková úprava: Mgr. Anežka Buriková
Imprimatur: Mons. Štefan Sečka, spišský biskup 5. 10. 2012 pod číslom 2311/12
Cenzor: Mons. Jozef Bielek
Vydavateľ: Rímskokatolícka cirkev, Biskupstvo Spišské Podhradie,
Spišská Kapitula 9, 053 04 Spišské Podhradie
Periodicita: 5x ročne
Fotografia na obálke: Malý organ vo svätyni Katedrály sv. Martina,
Spišská Kapitula. Foto: L. Kaľavský.
ISSN 2644-4798

AKTUALITY DIECÉZNEJ KÚRIE

BENEFIČNÝ HOKEJOVÝ TURNAJ

V ostatných rokoch sa v našich kňazských radoch rozmáha nadšenie za ľadový hokej. Táto kolektívna hra dostáva súťažnú formu s účasťou divákov. V sobotu 26. januára tohto roku si zmerali sily družstvá Spišskej, Košickej a Banskobystrickej diecézy a pridalo sa aj družstvo nováčikov z radov rehoľných kňazov a novicov. Svoje sily si zmerali na zimnom štadióne v Ružomberku, kde ich prišlo povzbudiť veľa divákov. Turnaj mal dobročinný charakter v prospech krízového centra Dorka v Ružomberku, pre ktoré sa vyzbieralo vyše tritisíc eur. Turnaj otvoril košický arcibiskup-metropolita Mons. Bernard Bober spolu s primátorom Ružomberka Igorom Čomborom, prešovským županom Milanom Majerským a spišským generálnym vikárom Mons. Antonom Tyrolom. Zvítazilo spišské mužstvo pred Košicami, rehoľníkmi a Banskou Bystricou. Víťaznú cenu, krásny putovný pohár, im odovzdal reprezentant Slovenska Ján Laco. Turnaj vysielala aj televízia Lux a prispela tým k propagácii športového umenia, skúsenosti, spolupatričnosti aj sociálneho cítenia v prospech núdznych. Generálny vikár Mons. A. Tyrol v mene diecézneho biskupa poslal všetkým členom víťazného tímu srdečné blahoželanie a poďakovanie. ■

AKADÉMIA KU CTI SV. TOMÁŠA AKVINSKÉHO

Liturgická spomienka sv. Tomáša Akvinského, ktorá každoročne pripadá na 28. január, je

pre teologické fakulty a inštitúty príležitosťou učiť si tohto vynikajúceho svätca, patróna všetkých teologických fakúlt v Katolíckej cirkvi. Táto tradícia sa v spišskom kňazskom seminári dôsledne zachováva a už oddávna dostala formu slávnostných akadémií. Hlavným bodom akadémie je teologická prednáška, ktorú si pripravuje vždy iný profesor z domáceho kolégia prednášateľov.

Tohoročná akadémia sa uskutočnila v nedeľu 27. januára 2019 vo veľkej aule kňazského seminára za účasti seminaristov, rehoľných sestier, vyučujúcich profesorov a emeritného biskupa Mons. A. Imricha. Slávnostnú prednášku predniesol emeritný rektor Katolíckej univerzity Mons. prof. Jozef Jarab. Vyzdvihol v nej súlad svätosti a učenia Anjelského učiteľa, ako celý katolícky svet zvykne nazývať sv. Tomáša. K tomuto súladu povzbudil aj dnešných seminaristov a kňazov. ■

Z ČINNOSTI NAŠICH MISIONÁROV

Skupina kňazov a dobrovoľníkov v Karagande zorganizovala počas vianočnej oktávy tábor pre tamojšiu mládež. Zúčastnilo sa jej okolo 20 dievčat a chlapcov zo spomínaného kazašského mesta a okolia. Témou stretnutia bolo: Každý sa môže stať svätým. Účastníci sa dozvedeli o životopisných a duchovných profiloch kazašských svätcov Alexeja Zarického a Vladislava Bukovinského. Na vianočné sviatky sa pripravovali v rámci rorátnych sv. omší a rozličných stretnutí, seminárov a workshopov. Ich témy boli veľmi príťažlivé: Prečo žijem na tejto zemi? Ako spoznať Božiu vôľu? Veríme, že účinkovanie našich misionárov prinesie mnohým

obyvateľom Kazachstanu pomoc vo viere, ako aj v celkovom vnímaní hodnôt a zmyslu života.

Zo Spišskej diecézy, konkrétne z oravskej farnosti Bobrov, pochádza aj ďalší misionár, ktorý pracuje na opačnej pologuli, v juhoamerickom štáte Ekvádor, salezián don Anton Odrobiňák. Tento sympatický misionár absolvoval najskôr Vysokú školu veterinárneho lekárstva v Košiciach, taktiež sa súťažne venoval vzpieraniu, stal sa majstrom Česko-Slovenska, a napokon sa rozhodol odísť na misie do Ekvádoru, kde prevzal misijnú „štafetu“ po slovenskom misionárovi donovi Jánovi Šutkovi. Náplňou jeho práce je predovšetkým bežný každodenný kontakt s tamojšími veriacimi z etnika Šuarov a neustála katechéza vo všetkých situáciách ich života. ■

V ŠKOLE MAJÚ DEFIBRILÁTOR

V spojenej cirkevnej ZŠ a MŠ sv. Cyrila a Metoda v Starej Lubovni bolo pred Vianocami nevšedné podujatie: Záchranná spoločnosť FALCK odovzdala 1. stupňu tejto školy výhru z projektu „Záchrana som ja“. Výhrou bol automatický externý defibrilátor, ktorý predstavitelia uvedenej spoločnosti umiestnili vo vestibule

školy a zároveň predviedli návod na jeho použitie v kritických momentoch života. Odmenou školy za jej angažovanosť v danom projekte je aj udeľený titul „Bezpečná škola“. Celému vedeniu školy na čele s pani riaditeľkou a žiakom srdečne blahoželáme a vyslovujeme veľké uznanie za rozumné a ušľachtilé aktivity, ktorým sa popri učení a výchove venujú. ■

MONS. ANTON TYROL
GENERÁLNY VIKÁR

SEMINÁRNU KAPLNKU NA SPIŠI ZAPLNILI ZASVÄTENÉ OSOBY

Seminaristov na Spišskej Kapitule počas ich prázdnin 2. februára 2019 vystriedalo na jeden deň viac ako 160 zasvätených pôsobiacich v Spišskej diecéze. Okrem rehoľníkov a rehoľných sestier prišli Deň zasväteného života spolu osláviť aj nové komunity, inštitúty zasväteného života a ďalšie zasvätené osoby. Hlavným celebrantom aj kazateľom bol emeritný biskup Mons. Andrej Imrich. Homíliou sa niesla myšlienka nenahraditeľného miesta zasvätených. „Pápež svätý Pavol VI. povedal: *„Rehole sú súčasťou Cirkvi a bez reholí by Cirkev nebola sama sebou.“* Rehole sú integrálnou súčasťou Cirkvi. V čom rehoľníkov nemôže nikto nahradiť? Ste nenahraditeľní v tom, že svojím životným príkladom chudoby, čistoty a poslušnosti dnešnému človeku vstupujete do svedomia. Na druhej strane svojím životom dávate dnešnému človeku nádej.“

Generálny vikár Mons. Anton Tyrol odovzdal zasväteným pozdrav od diecézneho biskupa Štefana Sečku a uistil ich o jeho blízkosti a modlitbách. Konferencia vyšších rehoľných predstaviteľov na Slovensku (KVRPS) predstavila krátkym dokumentárnym filmom od sr. Ivy Kúšikovej SSpS históriu samostatných konferencií mužských a ženských reholí až po ich spojenie začiat-

kom roka 2019. Svätosť zasvätených, ako najsilnejšia evanjelizácia, bola témou prednášky sestry Dárie Miezgovej z Komunity blahoslavenstiev z Okolického. „Zmyslom zasväteného života nie je len prežiť, prevegetiť tento život. Našou úlohou je posvätiť prítomnosť. Čo prinášame tam, kde žijeme? Vyžaruje z nás pokoj, alebo sme aj my často pod tlakom stresu, naháňania, výkonu? Zvykli sme si na vetu ‘mám toho veľa, nestíham, nevládzem, som unavená...’ No my nie sme povolání Kristom, aby sme všetko stíhali a zachránili celý svet. On nás povolal, aby mohol skrze našu prítomnosť prinášať svoju lásku a pokoj do ľudských srdiec.“ ■

-FC-

VÝSTUP NA TÉRYHO CHATU ZVLÁDLI MLADÍ EXCELENTNE AJ V ZIME

Sobotné ráno 26.1.2019 znamenalo pre mladých zo Spišskej diecézy obrovskú výzvu i pozvanie vystúpiť na Téryho chatu vo Vysokých Tatrách. Skupina asi 40 mladých nadšencov vyštartovala zo Starého Smokovca, pričom na nich čakala štvorhodinová turistická trasa v mrazivom horskom teréne. V duchu posolstva Svetových dní mládeže 2019 títo mladí odhodlane zanechali „teplé papuče s pohodlným gaučom“ a spoločne sa vydali na dobrodružnú cestu spoznávaní krásy našich veľhôr. Cieľom putovania nebol len dobrý pocit z prekonávania vlastných limitov, ale predovšetkým získavanie nových priateľstiev a radosť z Boha. Posilnení chutným čajom a výdatnou polievkou na „Terynke“ sa mladí napokon šťastne vrátili dole k Rainerovej chate, kde pri ľadovom betleheme slávili svätú omšu. Ako uviedol organizátor podujatia, o. Ľuboš Laškoty, „celý tento výstup sa niesol v znamení

odvahy, ktorá hľadá za obzor vlastných istôt a pohodlia. Som veľmi rád, že Komisia pre mládež Spišskej diecézy môže aj takýmto spôsobom pomáhať mladým spoznávať Boha. A to najkrajšie, čo v Cirkvi máme, slávenie Eucharistie, je v takomto prostredí zvlášť nádherným zážitkom, stretnutím živého Ježiša uprostred nás.“

Komisia pre mládež chystá podobný výstup pre mladých aj na jeseň tohto roka. ■

DANIEL LYSÝ

KOMISIA PRE MLÁDEŽ SPIŠSKEJ DIECÉZY

KpM koordinuje a vyvíja činnosť s mládežou v troch regiónoch, ktoré tvoria Spišskú diecézu, Spiš, Orava a Liptov. Pre mladých ľudí organizuje rozličné duchovné, vzdelávacie aj športové aktivity. Podieľa sa na prípravách animátorských škôl v diecéze, trikrát ročne organizuje stretnutie vedúcich spoločenstiev Spišskej diecézy, Spišnet. Viac informácií o KpM sa nachádza na stránke www.komisiaspisk.sk.

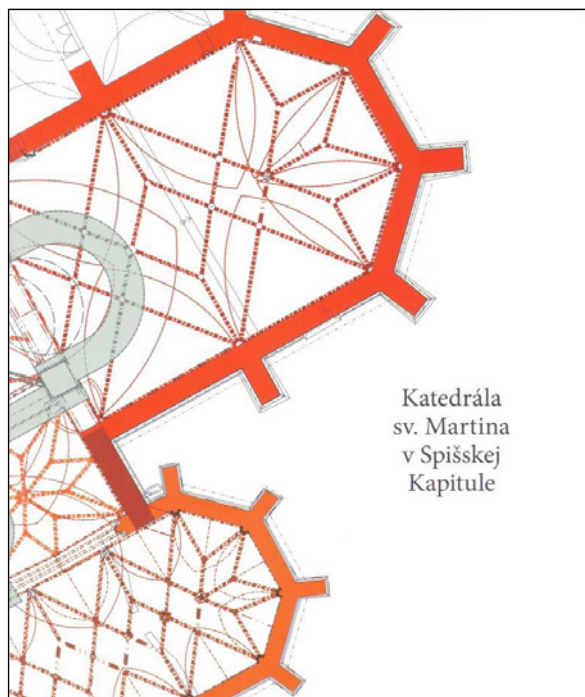
KATEDRÁLA SV. MARTINA V SPIŠSKEJ KAPITULE MÁ NOVÚ PUBLIKÁCIU

Spišská Kapitula – toto cirkevné mestečko, ktoré je svojou rozlohou nevelké, no svojimi zaujímavými dejinami sa môže vyrovnávať iným väčším mestám. Prvá písomná zmienka o nej pochádza z roku 1209 a je ňou listina uhorského kráľa Ondreja II. Prostredníctvom nej bamberský biskup Ekbert¹ (brat uhorskej kráľovnej Gertrúdy, prvej manželky Ondreja II.) predáva rozsiahle územie medzi „snežnými horami“ a v povodí rieky Poprad spišskému prepoštovi Adolfovi a jeho sestre. Je pravdepodobné, že prepoštova sestra, jej manžel Rutger, a aj samotný Adolf (prvý po mene známy spišský prepošť) pochádzali z blízkeho okruhu kráľovnej Gertrúdy.

Týmto nás táto listina oboznamuje s existenciou komitátu a s existenciou cirkevnej organizácie Spiša, ktorá bola reprezentovaná Spišským prepoštvom a jeho prepoštom. Aj napriek tomu, že sa nám nezachovala žiadna listina, ktorá by nás oboznamovala s presným dátumom založenia Spišského prepoštvu, spomínaná listina nám potvrdzuje to, že v roku 1209 už prepošťstvo existovalo.

Popri prepoštvu vznikol čoskoro zbor poradcov - kanonikov, teda kapitula, ktorá mala spočiatku štyroch členov. Neskôr sa počet kanonikov zvyšoval, až sa napokon ustálil na počte desiatich osôb. Okrem tohto samotná kapitula mala aj ďalšiu dôležitú funkciu, a to funkciu hodnoverného miesta, teda bola tzv. *locus credibilis*. Už v 13. storočí tu bola založená kapitulská škola, v roku 1646 sa tu usadili jezuiti a v roku 1648 založili gymnázium.

Samotné Spišské biskupstvo vzniklo vyčlenením z Ostrihomského arcibiskupstva dňa 13. marca 1776. Myšlienkou zriadenia nových diecéz sa zaoberala Mária Terézia už od roku 1773, keď nechala vypracovať plán na reštrukturalizáciu diecéz v Uhorskom

kráľovstve. Pápež Pius VI. tak urobil bulou Romanus pontifex, ktorú vydal na základe dekrétu Márie Terézie zo začiatku roka 1776. Spolu so Spišským biskupstvom vzniklo aj Banskobystrické a Rožňavské biskupstvo.²

V roku 1815 tu bol založený seminár pre kňazov³ a v roku 1819 aj najstarší učiteľský ústav v Uhorsku.⁴ Po zmene režimu bol spišský biskup Ján Vojtaššák internovaný, učiteľský ústav a seminár boli poštátnené a zrušené. V ich priestoroch bola vojenská, neskôr policajná akadémia a policajný archív. Po roku 1989 nastala zmena a objekty prebrala cirkev späť a postupne ich opravuje až dodnes. Toto je len krátky exkurz do bohatých dejín tohto miesta, ktoré-

1. Sám Ekbert ich získal od svojho švagra, uhorského kráľa Ondreja II., niekedy medzi rokmi 1205 – 1208. Práve v tomto čase Ekbert hľadal u svojej sestry, kráľovnej Gertrúdy ochranu, pretože bol podozrivý zo spolupodieľania sa na vražde Filipa Švábskeho.

2. Viac TOMKO, J. *Zriadenie Spišskej, Banskobystrickej a Rožňavskej diecézy a kráľovské patronátne právo v Uhorsku*. Spišská Kapitula – Spišské Podhradie : Kňazský seminár biskupa Jána Vojtaššáka, 1995, s. 61-63.

3. DLUGOŠ, F. *Spišský seminár*. Levoča : MTM Levoča, 2015, s. 33- 35.

4. OLEJNÍK, V. Učiteľský ústav v Spišskej Kapitule. In LUKÁČ, E. – MICHALIČKA, V. (eds.). *História najstarších učiteľských ústavov na Slovensku (1819 – 1945)*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2007, s. 357 – 358.

ho ústrednou a najdôležitejšou stavbou je Katedrála sv. Martina, ktorej bola v roku 2017 venovaná publikácia s rovnomeným názvom *Katedrála sv. Martina v Spišskej Kapitule*.

Predložená publikácia vznikla s príspevom Ministerstva kultúry Slovenskej republiky a Spišského biskupstva, ktoré sa už od roku 2005 za pomoci vedeckých pracovníkov z rôznych odborov zaoberá výskumom tejto dodnes poznanej, i nepoznanej stavby. Od roku 2005 prebehlo v tomto kostole niekoľko archeologických, architektonicko-historických a umelecko-historických výskumov, ktoré poskytli množstvo nových objavov, a aj potvrdenie hypotéz Magdalény Janovskej, hlavnej architektky, ktorá viedla niekoľkoročný architektonicko-historický výskum tejto kultúrnej pamiatky.

Zároveň od roku 2006 prebieha exteriérová rekonštrukcia tejto stavby, no zároveň aj rekonštrukcia interiéru. Od spomínaného roku sa podarilo obnoviť kanonickú knižnicu, južnú sakristiu zo 14. storočia, priestor westwerku z 13. storočia (reprezentatívneho priestoru pre kráľovskú rodinu), exteriérový plášť východnej časti chrámu a časť plášťa Kaplnky Zápoľskovcov, a aj deväť vitrážových okien. Momentálne za príspevia Ministerstva kultúry SR a Nadácie VÚB prebieha reštaurovanie posledných dvoch vitrážových okien Kaplnky Zápoľskovcov.

Zostavovateľmi tejto rozsiahlej publikácie je Magdaléna Janovská a Vladimír Olejník, archivár Biskupského archívu v Spišskej Kapitule. Na samotných textoch jednotlivých kapitol sa podieľalo niekoľko autorov z oblasti archeológie, architektúry, histórie, archívnictva a kunsthistórie.

Po úvodnom slove spišského biskupa Mons. Štefana Sečku nasleduje prvá kapitola s názvom *Pamiatka a jej výskum*, ktorej autormi sú Magdaléna Janovská a Vladimír Olejník, v ktorej predstavili históriu výskumov skúmanej stavby. Nasleduje ďalšia kapitola, ktorej autorom je Vladimír Olejník, s názvom *Poloha kostola a jeho okolie*. V nej nám autor poskytuje pohľad na okolnosti vzniku Spišskej Kapituly, ktorými boli samozrejme geografický ráz krajiny, križovatky ciest a zároveň aj poloha tohto miesta v rámci Uhorského kráľovstva na pohraničí.

Nasleduje tretia kapitola s názvom *Archeologické výskumy*, ktorej autormi sú archeológovia Marián Uličný a Peter Harčar, pracovníci Krajského pamiatkového úradu v Prešove, ktorí v tomto kostole

viedli archeologický výskum v rokoch 2008 – 2011 a ktorí predstavujú výsledky svojho niekoľkoročného výskumu.

Autormi ďalšej rozsiahlej kapitoly *Kolegiálny Kostol sv. Martina* sú Magdaléna Janovská, Vladimír Olejník a Mária Novotná. Je rozčlenená na niekoľko podkapitol, ktoré sa zaoberajú jednotlivými vývojovými fázami katedrály, a to románskou stavbou v 12. – 13. storočí, gotickou stavbou v 14. storočí, neskorogotickou prestavbou v 15. storočí a novovekými úpravami v 16. – 18. storočí.

Nasleduje ďalšia rozsiahla kapitola, na ktorej sa podieľali Magdaléna Janovská, Vladimír Olejník a Mária Novotná. Nesie názov *Katedrála sv. Martina* a približuje nám obdobie úprav chrámu po zmene Spišského prepoštstva na Spišské biskupstvo v roku 1776. Išlo hlavne o barokové úpravy v rézii prvých spišských biskupov, neoslohové úpravy v 19. storočí, a nakoniec je tu aj predstavenie katedrály v dobe 20. a 21. storočia.

Najbohatšou časťou tejto publikácie je samotný *Katalóg*, ktorý nám postupne predstavuje archeologické nálezy chrámu (Marián Uličný a Peter Harčar), architektonické tvaroslovie, zachované drevené stavebné konštrukcie, architektonické tvaroslovie (Magdaléna Janovská) a drevené konštrukcie (Peter Glos a Ľubor Suchý). Zvlášť dôležitou časťou katalógu je časť venujúca sa umelecko-historickým dielam katedrály (Mária Novotná), kde si čitateľ nájde podrobné informácie o mobiliári tohto chrámu a dočíta sa o všetkých hmotných pamiatkach, ktoré sa v chráme nachádzajú. Časť katalógu je venovaná aj zvonom (Peter Glos) a aj kryptám Katedrály sv. Martina (Vladimír Olejník). Celá publikácia je doplnená bohatým obrazovým materiálom, či už fotografického, ale aj archívneho charakteru.

Predloženú publikáciu⁵ osobne hodnotím ako veľmi prínosnú, sumarizujúcu doterajšie výskumy tohto chrámu a môžem potvrdiť, že zo všetkých katedrálnych chrámov na Slovensku má tento chrám najkomplexnejšiu vedeckú monografiu. O vysokej úrovni tejto publikácie svedčí aj fakt, že získala výročnú cenu časopisu *Pamiatky a múzeá* za rok 2017.

MGR. MONIKA BIZOŇOVÁ, PHD.

5. *Katedrála sv. Martina v Spišskej Kapitule*. Janovská Magdaléna – Olejník Vladimír (eds.). Spišské Podhradie : Rímskokatolícka cirkev Biskupstvo Spišské Podhradie, Spišská Kapitula a Štúdio J+J, s.r.o., Levoča, 2017. 390 s. ISBN 978-80-971341-5-0.

ARCHÍVY V ČESKEJ REPUBLIKE O JÁNOVI VOJTAŠŠÁKOVI

V minulých číslach časopisu sme priniesli rozhovory s historikmi, ktorí majú dobrý prehľad o materiáloch v archíve Spišského biskupstva a taktiež v slovenských archívoch. Rozhovory sa týkali materiálov o Božom sluhovi biskupovi Jánovi Vojtaššákovi. V aktuálnom čísle prinášame rozhovor s dr. Michalom Pehrom, ktorému sme položili niekoľko otázok o archívoch v Českej republike.

PÁN DOKTOR, STE ZNÁMYM HISTORIKOM, PRACOVNÍKOM AKADEMIE VIED ČESKEJ REPUBLIKY A ŠPECIALISTOM NA DEJINY 20. STOROČIA A DEJINY KATOLICIZMU V SÚVISLOSTI S POLITICKÝMI UDALOSŤAMI. CHARAKTERIZUJTE, PROSÍM, OSOBNOSŤ BISKUPA JÁNA VOJTAŠŠÁKA V TOMTO PRIESTORE VÁŠHO BÁDANIA.

Pan biskup byl jednou z nejvýznamnějších postav slovenského katolicismu 20. století, který naprosto unikátním a autentickým způsobem reprezentoval slovenské věřící a to až už pro své názory, víru a zbožnost anebo pro svůj autenticky skromný a prostý život.

NAŠIM ČITATEĽOM JE ZNÁME, ŽE BISKUPA JÁNA VOJTAŠŠÁKA VYŠETROVALI A POTOM HO KOMUNISTICKÉ SÚDY SÚDILI V PRAHE NA PRELOME ROKOV 1950-1951. HOVORIA ARCHÍVNE ZÁZNAMY O PRIEBEHU TÝCHTO VYŠETROVANÍ A O SÚDE V JANUÁRI 1951?

Ano, i v českých pramenech je možné detailně sledovat přípravu tohoto procesu a z materiálů je patrný strach komunistů z procesu právě s biskupem Vojtaššákem, kterého považovali za „nebezpečného radikála“, který je oblíben u prostých věřících.

NACHÁDZA SA V ŠTÁTNYCH ARCHÍVOCH ČR KOREŠPONDENCIA J. VOJTAŠŠÁKA S OBČANMI ŽIDOVSKÉHO PÔVODU ALEBO JEHO INÉ VYJADRENIA NA ICH ADRESU?

Na to jsem prozatím bohužel nenarazil.

JESTVUJÚ NEJAKÉ ARCHÍVNE DOKUMENTY ODRÁŽAJÚCE NÁZORY A POSTOJE BOŽIEHO SLUHU BISKUPA JÁNA K DEPORTÁCIÁM ŽIDOV?

Tyto materiály jsou uloženy primárně ve slovenských archívech. Pevně věřím, že nejen k této otázce ale i k celému životu se podaří ještě najít další podklady. Moc bych si kupříkladu přál, kdyby se podařily najít materiály zabavené Státní bezpečností po dobu jeho internace anebo i jeho rozsáhlá korespondence z doby jeho pobytu v Senohrabech.

BOŽÍ SLUHA BISKUP JÁN VOJTAŠŠÁK ŽIL PO AMNESTII V EXILE V SENOHRABOCH A NAPOKON ZOMREL V NEMOCNICI ŘÍČANOC. JESTVUJÚ V ARCHÍVOCH NEJAKÉ DOSTUPNÉ DOKUMENTY O TOMTO JEHO POBYTE A O ŠTÁTNOM DOZORE V SENOHRABOCH?

Tyto materiály jsou především uloženy ve fondech Archivu bezpečnostních složek a následně v materiálech Státního úřadu pro věci církevní.

NAŠLI STE V ARCHÍVOCH NEJAKÉ NATOČENÉ PRIAME DOKUMENTY O BISKUPOVI JÁNOVI VOJTAŠŠÁKOVI, KTORÉ BY POSLÚŽILI PRE KAUZU JEHO BLAHOREČENIA AKO AUTENTICKÝ MATERIÁL?

Myslím, že velmi zajímavé jsou například záznamy z archivu českého rozhlasu, kde je uložen projev pana biskupa Vojtašáka z pohřbu Andreje Hlinky v létě 1938.

**STRETLI STE SA PRI SVOJOM BÁDANÍ
S NEJAKÝM DÔLEŽITÝM DETAILOM
ALEBO ÚDAJOM O BISKUPOVI JÁNOVI,
O KTOROM BY STE CHCELI NAŠICH
ČITATEĽOV INFORMOVAŤ?**

Pominu-li nález v rozhlasovém archivu, tak musím říci, že řada materiálů k panu biskupovi Vojtašákovi je uložena nejen ve státních archivech ale i v církevních a soukromých fondech, které je zapo-

třebí rovněž projít a tak nevyklučuji že i zde se k životu pana biskupa ještě něco najde. Velmi zajímavé je například šest dopisů, které si vyměnil s panem kardinálem Beranem a jsou zajímavým svědectvím o časech internace a vězení.

Pán doktor, v mene našich čitateľov vám úprimne ďakujem za ochotu podeliť sa s nami o informácie o Božom sluhozi biskupovi Jánovi. Prajeme vám, aby sa vám v živote darilo a aby vám Pán Boh dal dar objektívneho videnia historických súvislostí. Iba tak sa nám história môže stať učiteľkou života. Ďakujeme vám.

S PHDR. MICHALOM PEHROM SA ZHOVÁRAL
MONS. ANTON TYROL

MONS. ŠTEFAN GARAJ, KAPITULNÝ VIKÁR

Štefan Garaj sa narodil 24. októbra 1915 v Liptovskej Tepličke a pochádzal z desiatich detí, päť z nich zomrelo ešte v detstve.

Ludovú školu navštevoval v Liptovskej Tepličke a osemročné gymnázium v Levoči spolu so Štefanom Náhalkom. Veľmi rád si spomínal na obdobie svojich štúdií v Levoči.

Po maturite obidvaja boli prijatí na Vysokú bohosloveckú školu a do kňazského seminára v Spišskej Kapitule. Kým Štefan Náhalka po druhom ročníku bol biskupom Jánom Vojaššákom poslaný na štúdiá do Ríma, Štefan Garaj zostal študovať posvätnú teológiu v Spišskej Kapitule. Po jej ukončení bol 14. júna 1942 vysvätený za kňaza.

Ako kaplán pôsobil v Zubrohlave, v Poprade a v Ružomberku.

Po nástupe komunistického režimu bol vyvíjaný nátlak na všetkých kňazov, predovšetkým na spišských kňazov zoskupených okolo svojho biskupa Jána Vojaššáka, oddanému Bohu, Cirkvi i národu.

Štefana Garaja zatkli v noci 11. augusta 1950 na ružomerskej fare a uväznili v Bratislave. Bol zatknutý, ako mnohí iní kňazi na Slovensku, pretože prečítal pri verejných bohoslužbách dva dekréty vydané pápežom Píom XII. o *Nepravej katolíckej akcii* a o *Postoji Katolíckej cirkvi ku komunistickej strane*. Bol odsúdený Štátnym súdom v Bratislave na tri roky väzenia, 20 tisíc Kč peňažnej pokuty a na stratu dedičstva po otcovi.

Po vynesení rozsudku bol väznený v Leopoldove a Ilave. Po tridsiatich troch mesiacoch straty slobody sa vrátil 4. mája 1953 do rodnej obce a býval u svojej matky. Spočiatku po návrate z väzenia mal problémy sa niekde zamestnať, lebo väzenie veľmi poznačilo jeho zdravie. Nakoniec sa zamestnal ako lesný hospodár v Ťažobnom obvode Severoslov v Liptovskej Tepličke. V tomto lesnom závode pracoval 7 mesiacov.

Na roky väzenia (1950 – 1953) si Štefan Garaj veľmi ťažko spomínal. Okrem krutosti väzenia, ťažkej práce, stovky kopancov a nespočetných nocí stráve-

ných v karceri, bol denne sužovaný a dotazovaný, kde sa skrýva Štefan Náhalka.

Štefan Garaj od 1. februára 1954 sa opäť mohol vrátiť do pastorácie. Stal sa administrátorom farnosti Rabčice, kde pôsobil štyri a pol roka. Od 8. novembra 1958 sa stal správcom farnosti Dolný Kubín a roku 1963 aj okresným dolnokubínskym dekanom.

Dňa 1. novembra 1965 bol preložený za správcu farnosti v Spišskom Podhradí a súčasne sa stal riaditeľom Biskupského úradu v Spišskom Podhradí. Ako riaditeľ biskupského úradu pomohol viacerým kňazom k návratu do pastorácie z výroby. Napríklad Štefanovi Šmálikovi, Michalovi Krajňákovi, Andrejovi Čižmárovi, Štefanovi Balážovi, Jozefovi Kertišovi a ďalším.

Po menovaní Dr. Jozefa Ligoša za kapitulného vikára Štefan Garaj na vlastnú žiadosť odišiel za správcu farnosti Štrba. Zo Štrby spravoval aj uprázdnenú farnosť Poprad pre vážnu chorobu tamojšieho

správcu farnosti a dekana Šimona Záhoru. Po jeho smrti zastával aj funkciu okresného dekana.

Pod Tatrami pobudol tri roky. Dňa 1. decembra 1972 po dohode s kapitulným vikárom Dr. Jozefom Ligošom odišiel po druhýkrát do Dolného Kubína za správcu farnosti a okresného dekana.

Po nečakanej a náhlej smrti Dr. Jozefa Ligoša 19. septembra 1973 v levočskej nemocnici, biskup Jozef Feranec na nátlak štátnej moci 2. októbra 1973 vymenoval Š. Garaju za kapitulného vikára a dočasného správcu Spišskej diecézy.

Štefan Garaj bol síce v čase svojho menovanie členom hnutia *Pacem in terris*, ale ešte pred vydaním dekrétu *Quidam episcopi* pápežom Jánom Pavlom II. vo februári 1982 sa s touto organizáciou nadobro rozišiel. Keď mu kardinál František Tomášek, pražský arcibiskup, doručil tento dekrét, aktívne ho propagoval a nabádal všetkých kňazov Spišskej diecézy verejne na kňazských rekolekciách, aby z uvedeného „združenia“ čím skôr vystúpili. Za tento rozhodný a jasný postoj si od štátnej komunistickej moci veľmi veľa vytrpel. Chvála Bohu, že sa jej už nikdy nedal zlomiť.

Štefan Garaj napriek všemožným nátlakom nariadenia a zákazom zo strany štátneho dozoru nad cirkvami viedol diecézu tak, že bola jednou z najlepších na Slovensku. Okrem pravidelných kňazských rekolekcií, v ktorých pokračoval po svojom predchodcovi Dr. Jozefovi Ligošovi, organizoval aj iné podujatia v Spišskej diecéze.

V roku 1976 spolu s diecéznym kňazstvom oslavoval 200. výročie vzniku Spišskej diecézy. Na oslavách sa zúčastnilo temer 150 kňazov.

V homílii kapitulný vikár Štefan Garaj okrem iného povedal:

Bolo nesmiernym Božím darom, že pred 200 rokmi boli utvorené tri slovenské diecézy... Spišská diecéza sa najviac pričinila o kriesenie duchovno-kultúrneho života ľudu pod Tatrami za nežičlivých storočí... práve ona združovala našich vzdelancov, najmä kňazov, kto-

ri stmelovali náš národ a upevňovali vieru jednoduchého ľudu...

Okrem uvedených osláv zorganizoval v diecéze tieto podujatia: Rok vykúpenia 1984, Rok sv. Metoda 1985, Rok Eucharistie 1986 a Mariánsky rok 1987.

Levoču a Mariánsku horu si Štefan Garaj zamiloval už ako študent levočského gymnázia a malého seminára. Ako riaditeľ biskupského úradu slúžil hlavné sv. omše na pútiach, v čom s veľkou radosťou a nadšením pokračoval vo funkcii kapitulného vikára. V tom období sme si nevedeli ani predstaviť levočskú púť, na ktorej by neslúžil hlavnú sv. omšu a neprivilal i nepoďakoval pútnikom Štefan Garaj. Cítil sa nielen otcom diecézy, ktorá nemala vlastného biskupa, ale aj tútorom najväčšieho pútnického miesta na Slovensku, Mariánskej hory. Svoj blízky vzťah k tomuto pútnickému miestu prejavil žiadosťou o povýšenie pútnického kostola na baziliku menšiu. Pápež Ján Pavol II. jeho žiadosti vyhovel a 26. januára 1984 skutočne toto miesto poctil týmto titulom.

Prečítaniu pápežského dekrétu o povýšení kostola na baziliku minor predchádzala polročná tortúra, ktorej vystavili Štefana Garaju štátne úrady. V piatok 6. júla 1984 sa konflikt kapitulného vikára so štátnou mocou maximálne vyostril. Po vyše štvorhodinovom výsluchu odchádzal Štefan Garaj z rokovania pod hrozbou, že ak prečíta apoštolské breve pápeža Jána Pavla II. na púti v nedeľu 8. júla, bude mu odňatý štátny súhlas k vykonávaniu funkcie kapitulného vikára. Napriek tomu, že táto vyhrážka znamenala existenčné ohrozenie, Štefan Garaj sa ani nezľakol, ani neustúpil. Počas slávnostnej odpustovej sv. omše si veriaci s dojatím vypočuli plné znenie dekrétu o bazilike minor.

Štefan Garaj bol administrátorom Spišskej diecézy plných 16 rokov až do 9. septembra 1989, keď bol konsekrovaný nový spišský biskup František Tondra. Garaj odišiel na zaslúžený odpočinok do Lubiце (okres Kežmarok), odkiaľ ešte vypomáhal v diecéze i na Mariánskej hore.

Zomrel 24. septembra 1998 v kežmarskej nemocnici a pochovaný je na miestnom cintoríne v Liptovskej Tepličke v spoločnej hrobke so svojimi rodičmi.

Pohreb zosnulého sa uskutočnil 29. septembra 1998. Pohrebné obrady vykonal Mons. František Tondra, spišský diecézny biskup. Veľká účasť kňazov, bohoslovcov a najmä veriacich na jeho pohrebe bola vyjadrením vďaky a úcty človeku, kňazovi, kapitulnému vikárovi, ktorý síce nebol biskupom, ale bol opravdivým otcom diecézy.

Štefan Garaj bol mužom spravodlivým, žičlivým a veľmi štedrým.

Za jeho dlhoročnú obetavú duchovnú prácu, najmä ordinára Spišskej diecézy, v ťažkých komunistických podmienkach mu osobným listom poďakoval pápež Ján Pavol II. a dňa 19. júna 1990 ho vymenoval za monsignora, pápežského preláta a apoštolského protonotára *supra numerum*.

STANISLAV MISÁL

Použitá literatúra:

ABÚ Spišské Podhradie.: *Fascimile matricae, Cleri Junioris Seminari Diocesani Scepusiensis*, anni scholastici, 1937 – 1938: numerus 54; *Fascimile matricae, Cleri Junioris Seminari Diocesani Scepusiensis*, anni scholastici 1938 – 1939, numerus 45.; *Osobný spis Štefana Garaja*. Dotazník.; *Môj životopis*. Rabčice, 1958.; *Protokol kňazov Spišskej diecézy I.*; DLUGOŠ, F.: *Historia Ecclesiae Christi. Od Benedikta XV. Po Benedikta XVI. Cirkev na Slovensku 1970 – 2010*. Ružomberok : VERBUM vydavateľstvo Katolíckej univerzity v Ružomberku 2010, s. 39 – 40.; DLUGOŠ, F.: ... *a do svätiny vedú kroky naše*. Levoča : MTM, 2007, s. 69 – 71; DLUGOŠ, F.: ... *a do svätiny vedú kroky naše. História Mariánskej hory v Levoči (1247 – 2010)*. Druhé doplnené vydanie. Levoča : MTM, 2010, s. 82; DLUGOŠ, F.: *Mons. Štefan Náhalka – život a dielo*. In: *Verbum VII* (1996), č. 2, s. 90; s. 92; DLUGOŠ, F.: *Prenasledovanie veriacich Spišskej diecézy v rokoch 1948 - 1989*. Levoča : Polypress, 2002, s. 217; s. 281; CHALUPECKÝ, I.: *Život a dielo Štefana Kluberta*. Prednáška prednesená na 24. Interdisciplinárnom seminári „Znaky časov“ v Spišskej Kapitule 28. novembra 2008, nestránkované.; MISÁL, S.: *Liptovská Teplička. Domov pod Kráľovou holou*. Levoča: MTM, 2006, s. 75; s. 85; s. 88; ZOZNAM rímskokatolíckych kňazov, ktorí účinkovali v okrese Poprad a rozsah ich postihu totalitnou mocou – komunizmom do roku 1990 (Ed. Jozef Kalafut). Spišská Belá: OP KPVS, 1994, s. 12.

MARTIN SUCHODOLSKÝ [SZUCHODOLSZKY]

Narodil sa 26. októbra 1792 v Lubici ako jediný syn Michala Suchodolského a Márie rod. Seleňovskej [Szelenesovska] z Nedece, (dnes v Poľsku). Študoval na gymnáziu v Podolínci. Filozofické štúdiá absolvoval v rokoch 1810 – 1812 v arcibiskupskom malom seminári v Trnave. Teologické štúdiá absolvoval v rokoch 1812 – 1815 v arcibiskupskom seminári v Trnave a po založení spišského seminára v roku 1815 doštudoval teológiu na Spišskej Kapitule.

Kňazskú vysviacku pravdepodobne prijal 14. augusta 1816 v Katedrále sv. Martina v Spišskom Podhradí. Kňazská vysviacka sa odohrala v čase vakantného spišského stolca. Spišskú diecézu spravoval vtedy kapitulný vikár Štefan Čech. Najprv pôsobil ako kaplán v Spišskej Novej Vsi, v roku 1817 bol kaplánom v Podolínci. Spišský kapitulný vikár Čech v ňom videl nadaného kňaza, preto ho poslal na postgraduálne štúdiá do Frintanea do Viedne ako

vôbec prvého študenta zo Spišskej diecézy, kde prišiel 4. januára 1819. Rozhodnutie spišského kapitulného vikára Štefana Čecha poslať študovať Suchodolského na viedenskú univerzitu potvrdil po svojom nástupe na spišský biskupský stolec 24. júna 1819 aj mimoriadne vzdelaný Ladislav Pyrker, ktorý podporoval intelektuálny pohyb v Spišskej diecéze a založil aj najstarší učiteľský ústav v celom Uhorsku, v Spišskej Kapitule.

V čase štúdií Suchodolského vo Viedni bol rektorom seminára sv. Augustína jeho zakladateľ Jakub Frint, prefektom Michal Wagner a špirituálom Jozef Kalazánsky Zischka. Počiatok jeho štúdií bol poznačený jazykovými ťažkosťami s nemčinou, ale pre jeho usilovnú povahu a nadanie sa hneď po prvom semestri zaradil medzi najtalentovanejších študentov Frintanea, v ktorom Jacob Frint videl budúceho mimoriadne nadaného biblistu. Sám sa pri jeho hodnotení vyjadril, že „keď Suchodolský nevyjde z Frintanea ako špičkový biblista, musel by sa han-

bit“. V jeho horlivom štúdiu ho musel rektor Frint dokonca aj brzdiť z obavy o narušenie jeho zdravia.

Zo Suchodolského usilovnosti sa tešil aj nový spišský biskup Ladislav Pyrker, ktorý ho aj pomerne silno finančne podporoval. 2. októbra 1820 bol však Ladislav Pyrker potvrdený pápežom Píom VII. za benátskeho patriarchu, 1. januára 1821 sa Pyrker rozlúčil so svojou diecézou a dočasnú správu diecézy odovzdal do rúk svätiakeho biskupa a kapitulného vikára Antona Fridmanského [Fridmanszky], v ktorom Suchodolský už nemal takú podporu ako za čias biskupa Pyrkeru.

Špirituál spišského seminára Jozef Marcinko [Marczinko] sa obrátil na Martina Suchodolského ešte pred obhajobou doktorátu, aby, ak by to bolo možné, už od septembra 1821 učil v spišskom seminári biblické jazyky, hermeneutiku, morálnu teológiu a pastoraálnu teológiu, čomu však Suchodolský nemohol vyhovieť pre náročnosť prípravy na záverečné skúšky vo Viedni. Rektor seminára Daniel Udránsky [Udranszky] začiatkom novembra preto žiadal rektora Frinta, aby ho z Viedne ihneď po jeho ukončení doktorátu uvoľnili na vyučovanie jazykov v seminári, kde mal nahradiť kanonika Jozefa Klinovského. Jakob Frint vo svojom liste zo 7. novembra 1821 spolu s ostatnými kolegami dal Suchodolskému odporúčanie na vyučovanie v spišskom seminári. Zároveň v odporúčanom liste rektorovi Udránskému ocenil spišského kapitulného vikára, že mu ihneď po skončení štúdií určil miesto profesora teológie, pretože jeho výsledky boli veľmi dobré a už vo Viedni vo voľnom čase prednášal na univerzite cirkevných otcov. Doktorát z teológie obhájil úspešne a tento titul mu bol priznaný 23. novembra 1821. Hneď po jeho získaní vyučoval ako profesor orientálnych jazykov, hermeneutiky, biblika, práva a bol tiež študijným prefektom spišského kňazského seminára.

Učil však len jeden semester. Pre jeho zdravotný stav, ktorý sa zhoršil, ho rektor spišského seminára,

po dohode s kapitulným vikárom, poslal na konci 1. semestra 20. decembra 1821 na domáce preliečenie do rodnej Lubice. Medzitým z viedenského Frintaneu prišla žiadosť, ktorú dňa 1. marca 1822 poslal František Koházy. Ňou žiadal kapitulného vikára Spišskej diecézy, aby poslal do Viedne kňaza Spišskej diecézy, ktorý je zbožný a vzdelaný na vykonávanie úlohy duchovnej formácie kňazov Frintaneu. Spišský kapitulný vikár Anton Fridmanský na list odpovedal, že s výborným teologickým vzdelaním a s takými kvalitami existuje len jeden kňaz Spišskej diecézy a ním je Martin Suchodolský. Aj keď bol na to vhodný, pre jeho ťažký a stále zhoršujúci sa zdravotný stav to nebolo možné. Liečenie nadaného Martina Suchodolského skončilo neúspešne. Zomrel 2. mája 1822 v Lubici.

Ján Kiseľ [Kiszely], jeho spolužiak a kaplán v Kežmarku, rodom zo Spišského Podhradia, mal zabezpečiť pohreb a komunikáciu s biskupstvom. Rodina Suchodolského bola veľmi chudobná. Pre náklady spojené so štúdiami ich syna vo Viedni a následne z dôvodu nemalých výdavkov na liečbu nemala už rodina Suchodolských peniaze ani na pohreb vlastného syna. Preto Ján Kiseľ žiadal o finančnú pomoc pre jeho rodičov a trovy na vykonanie pohrebu rektora seminára Daniela Udránskeho a jeho kolegov profesorov, čo aj pravdepodobne urobili. Pohreb Martina Suchodolského sa uskutočnil 4. mája v Lubici. Pochovaný bol pri miestnom farskom chráme.

LUBOSLAV HROMJÁK

Použitá literatúra:

Štátny archív Levoča (ďalej ŠA-L), Archív Spišského biskupstva (ďalej SpB), *Matrica cleri junioris et superiorum Seminarii diocesis Scepusiensis ab anno 1815*, f. 1-2, 21; ŠA-L, SpB, *Schematismus cleri diocesis Scepusiensis 1811*, Typis Josephi Mayer, 148; *Schematismus cleri diocesis Scepusiensis 1813*, Levoča 1813, 125; *Schematismus cleri diocesis Scepusiensis 1816*, 124; *Schematismus cleri diocesis Scepusiensis 1817*, Cassoviae 1817, 57.

V SLUŽBE BOHU A OLTÁRU

Milí priatelia, pred pár mesiacmi ma oslovil generálny vikár Mons. Anton Tyrol, či by som bol ochotný pripraviť nejaké témy a s nimi spojené výklady, či praktické rady pre čitateľov internetového časopisu Kapitula z oblasti liturgie a liturgického života.

Dôvodom sú ešte dodnes pretrvávajúce rozdiely slávenia sv. omše v našich kostoloch, či nejednota v liturgických úkonoch a gestách, usporiadanie liturgického priestoru a pod. Nie vždy človek rozumie tomu, prečo si má pri príchode do kostola pokľaknúť, prežehnať sa, prečo pri slávení sv. omše má stáť, sedieť, kľačať a pod. Pri zastupovaní kňaza kňazom z inej farnosti, alebo príde nový kňaz do novej farnosti, veriaci sa pýtajú: prečo tento kňaz slávi sv. omšu trochu ináč, ako náš pán farár? A boli sme na sv. omši v susednej farnosti a tam počas sv. omše sedia, a my u nás prečo stojíme? Prečo niektorí ľudia pri sv. prijímaní si klaknú? Sú lepší, zbožnejší, ako tí, čo prijímajú postojacky? Na mnohé takéto či podobné otázky sa budem snažiť odpovedať z pohľadu liturgie a liturgických predpisov a, samozrejme, podať aj zdôvodnenie.

V týchto našich témach by som sa chcel dotknúť aj témy ľudová zbožnosť, ktorá nachádza výraz v rozličných rozšírených formách, keď je rýdza, má svoj prameň vo viere, a preto musí byť docenená a podporovaná. Vo svojich autentických prejavoch sa nestavia proti ústrednosti posvätnéj liturgie, ale tým, že podporuje vieru ľudu, ktorý ju považuje za svoj vlastný prirodzený náboženský výraz, pripravuje na slávenie posvätných tajomstiev¹. V 5 bode spomínaného *Direktória* sa píše, že: „Správny vzťah medzi týmito dvomi výrazmi viery, čiže *liturgia* a *ľudová zbožnosť*, musí mať na zreteli niektoré pevné body, a to predovšetkým, že *liturgia* je centrom života Cirkvi a žiaden iný náboženský výraz ju nemôže nahradiť a nemôže sa považovať za rovnocenný.“ „Výrazy ľudovej zbožnosti sa občas javia ako zakalené prvky, ktoré nie sú v súlade s katolíckym učením. V ta-

kýchto prípadoch ich treba opatrne a trpezlivo vyčistiť v kontaktoch s vedúcimi a pomocou pozornej a ohľaduplnej katechézy, ak si zásadné nezrovnalosti nevyžadujú *jasné a bezprostredné opatrenia*.“ (b. 6) Takéto hodnotenie prináleží predovšetkým diecéznemu biskupovi alebo biskupom územia, na ktorom sa vyskytujú takéto formy nábožnosti. (b. 7)

Na úvod tohto článku by som chcel priblížiť a vysvetliť pojem, ktorý sa pri slávení sv. omše používa, a to je slovo „*liturgia*“.

Slovo „*liturgia*“ pochádza z klasickej gréčtiny. Grécke slovo „*leitourgía*“ pochádza z dvoch rôznych slov, zo slova *laós* (= *ľud*) a slova *ergon* (= *dielo*). Doslovný preklad slova „*leitourgía*“ znamená „služba ľudu“ alebo „služba priamo zameraná na spoločné dobro“².

V knihe *Obradoslovie* z roku 1948 sa o význame slova „*liturgia*“ píše, že je zložená z gréckeho slova

1. *Direktórium o ľudovej zbožnosti*, SSV Trnava 2005, s. 7, bod 4.

2. AUGÉ M., *Liturgia – Dejiny, slávenie, teológia, spiritualita*, Paulínky – Praha 2011, s. 13.

„le-itos“ = **verejný** a „ergon“ = **úkon, služba**. *Leitourgía* = **verejný úkon**, čiže „služba“ a znamená verejnú službu vlasti, službu za ľud. V cirkevnom slova zmysle znamená toto slovo *Božiu službu, čiže bohoslužbu, svätú omšu*. A preto „*bohoslužbou*“ sa rozumie každý úkon, ktorým prejavujeme nábožné myšlienky a city. Verejné bohoslužby voláme tiež aj obradmi, lebo sa vykonávajú podľa predpísaných pravidiel.

V helenizme (obdobie rokov cca 338 – 30 pred Kr.) sa pôvodný a základný význam slova „*leitourgía*“ značne zúžil a znamenal finančne náročnú službu pre dobro spoločenstva určenú zákonom alebo zvykmi, ktorú vykonávali majetní občania, ktorí si takto získavali zásluhy pre vlast.

V tom čase existovali rozličné druhy liturgie: zriadenie chóru v gréckom divadle, vyzbrojenie lode, prijatie nejakých ľudí pri príležitosti národného sviatku. Neskôr v Egypte sa týmto slovom označuje akákoľvek verejná služba a od 2. storočia pred Kr. aj kultová služba vykonávaná na to určenými osobami³.

V Septuaginte, gréckom preklade Starého zákona z obdobia 250 – 150 pred Kr., sa toto slovo používa na označenie kultovej služby v chráme, ktorú vykonávajú kňazi a leviti. „*Leitourgía*“ teda zostáva technickým slovom používaným pre verejný oficiálny kult a uskutočňovaný určitou kategóriou osôb. Odlišuje sa tým od osobného kultu, ktorý vykonáva ľud, pre ktorý ten istý preklad Starého zákona používa slová „*latreia*“ a „*doulélia*“ (poklona, česť).

Termín „*leitourgía*“ bol zvlášť vhodný na vyjadrenie charakteristiky kultovej služby Izraela. Čiže jeho význam je ten:

- a) ide o verejnú službu spojenú s určitou slávnostnosťou,
- b) výkon služby s cieľom všeobecného úžitku,
- c) vykonávanie tejto služby niekým, kto je na to formálne určený.

V Novom zákone sa termín vo svojich rozličných formách nachádza 15 - krát oproti 150 výskytom v Starom zákone a to v rozličných významoch:

- a) vo svetskom význame čestnej verejnej služby,
- b) v kňazsko-rituálnom význame Starého zákona,
- c) vo význame duchovného kultu.

Jestvuje jediný text, ktorý chápe liturgiu vo význame kresťanského rituálneho kultu a vo svojom

doslovnom preklade znie: „*Ako slúžili Pánovi a postili sa, povedal Duch Svätý*“ (Sk 13,2). Toto je jediný novozákonný text, v ktorom môžeme objaviť spomenutie toho, čo sa bude neskôr nazývať kresťanská liturgia. Nemožno však s istotou tvrdiť, že v tomto prípade ide o eucharistickú službu. Je jasné, že tu sa kresťanské spoločenstvo Antiochie nachádzalo pospolu, že sa modlilo, a že túto modlitbu Pavol a Barnabáš zakončili vkladáním rúk, ako znamenie misionárskeho poslanca. A teda ak aj text nie je jasný, ostáva faktom, že je to jediný raz, keď v novozákonných spisoch slovo „*leitourgéin*“ označuje nový kresťanský kult, aj keď sa tu nepopisuje charakter ani spôsob kultu.

Aj keď sa v spisoch Nového zákona nevyskytuje termín „*leitourgía*“ ani jej odvodeniny v spojení s kresťanským kultom, s výnimkou Sk 13,2, je to pravdepodobne preto, lebo tieto slová boli príliš spojené s levitským kňazstvom Starého zákona, so službou, ktorá v novej situácii vytvorenej Kristom stráca svoj zmysel. Na druhej strane sa Nový zákon vyhýba používaniu rituálnych termínov na označenie kultových miest, posvätných časov, rítov, posvätných vecí a osôb. Avšak často sa používa kultový slovník (kult, obeta atď.), aby sa označilo prostredie a veci, ktoré sa vo verejnej mienke považujú za profánne. Nenachádzame sa tu pred lingvistickou ľubovôľou, ale pred jasným úmyslom: v rituálnom zmysle slova „*leitourgía*“ označuje iba oficiálny židovský kult: *Len čo sa skončili dni jeho (Zachariáš) služby, vrátil sa domov*“ (Lk 1,23). *Ako služobník svätej a pravého stánku, ktorý postavil Pán, a nie človek*“ (Hebr 8,2). *Uzdravenie človeka s vyschnutou rukou v synagóge* (porov. Lk 6,9-21).

Keď sa však toto slovo aplikuje na kresťanskú skúsenosť, osobitne znamená existenciu duchovného kultu ...*aby som bol služobníkom Krista Ježiša medzi pohanmi a konal posvätnú službu Božiemu evanjeliu, aby sa pohania stali príjemnou obetou, posvätenou v Duchu Svätom* (Rim 15,16). *A keby som mal aj svoju krv vyliat na obetu a svätú službu vašej viery, radujem sa a radujem sa s vami všetkými* (Flp 2,17).

Termín *liturgia* sa veľmi rýchlo objavuje v **poapoštolských spisoch** židovsko-kresťanského pôvodu, napr. *Didaché* a v *Prvom liste pápeža Klementa Korintánom*, kde sa tento termín používa v kultovom, eucharistickom a v starozákonnom rituálnom zmysle. Ježišovi nasledovníci po zničení jeruzalemského chrámu v roku 70 považujú mojžišovské ustanovenia už iba za predobraz inštitúcie pravého a definitívne-

3. AUGÉ M., *Liturgia – Dejiny, slávenie, teológia, spiritualita*, s. 14.

ho náboženstva. Starozákonný kult sa predstavuje ako typ spásneho kultu kresťanskej Cirkvi.

Na gréckom Východe „*leitourgía*“ začala hneď označovať kresťanský kult vo všeobecnosti, a zvlášť slávenie Eucharistie. Dnes znamená predovšetkým slávenie Eucharistie podľa osobitného obradu. Tak sa hovorí o liturgii sv. Jána Zlatoústeho, sv. Bazila, sv. Jakuba, sv. Marka atď., teda o slávení Eucharistie podľa obradu a eucharistickej modlitby, ktorá pochádza od daného gréckeho otca. Na latinskom Západe bol tento termín úplne neznámy. Nebol latinizovaný, ako sa to stalo s väčšinou gréckych termínov Nového zákona. V západných jazykoch sa mnoho storočí namiesto slova *liturgia* používali termíny ako *munus* (úrad, služba), *officium* (služba, konanie, úloha), *mysterium* (tajomná bohoslužba, tajomstvo), *sacramentum* (sviatosť, prísaha), *opus* (dielo, práca, činnosť), *actio* (konanie, činnosť, praktická činnosť), *celebratio* (oslavovanie, oslava, slávnosť, slávenie) atď. V západnom svete sa termín *liturgia* objavuje v 16. storočí, a to vo vedeckej terminológii na označenie rituálnych kníh alebo vo všeobecnosti na označenie všetkého, čo sa týka cirkevného kultu. Tak to robia aj pápežské dokumenty, predovšetkým od čias pápeža Pia X., a Kódexu kanonického práva z roku 1917, čím sa tento termín začína používať aj v oficiálnej terminológii latinskej Cirkvi⁴.

Milí čitatelia, uvedomujem si, že rozprávať či písať na tému *Liturgie a liturgického života* je veľmi široký záber, ktorý sa určite nevmetí do tém v tomto roku. Rád by som vás všetkých spoločne pozval k priamemu zapojeniu sa, či už do týchto tém o ktorých bude reč, alebo vaše konkrétne postrehy, s ktorými sa stretávate v bežnom kresťanskom živote pri sv. omšiach alebo pobožnostiach, a to formou vašich konkrétnych otázok, ktoré môžete písať do redakcie internetového časopisu (casopis@kapitula.sk).

V tomto roku by som sa spolu s vami veľmi rád podelil a zamyslel nad nasledujúcimi témami: *Rozmanitosť v slávení liturgie* (Jednota a rozmanitosť v liturgii, Tradícia a obnova liturgie, Sloboda v slávení alebo viac smerníc a predpisov v liturgii?, Prvky liturgickej obnovy), *Nedeľné slávenie svätej omše*, *Výklad sv. omše* (Úvod do sv. omše, Bohoslužba slova, Eucharistia, Prijímanie Eucharistie, Záver sv. omše), *Liturgická forma* (Slovo, Úkon, Vec), *Liturgické miesto* (Kostol, Vnútorne zariadenie kostola, Cinterín – miesto odpočinku), *Liturgický rok a ľudová zbožnosť*.

Nech tieto témy nám všetkým, nielen kňazom, poslúžia k horlivej účasti v službe Bohu, oltáru i blížnemu.

RADOMÍR BODZIONY

Ak má niekto nejakú otázku z oblasti liturgie, môže napísať na našu mailovú adresu (casopis@kapitula.sk), radi ju sprostredkujeme.

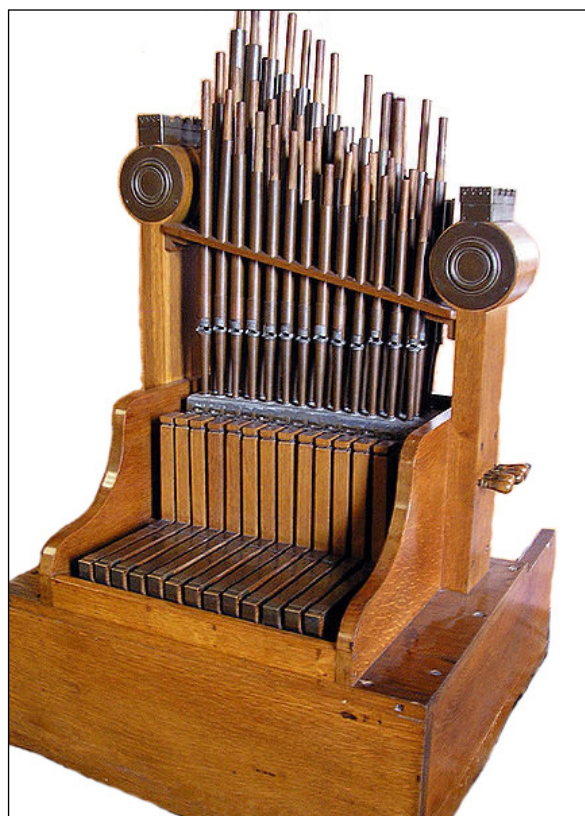
4. AUGÉ M., *Liturgia – Dejiny, slávenie, teológia, spiritualita*, s. 16 – 17.

ORGAN, KRÁLOVSKÝ NÁSTROJ PRE KRÁĽA

Koncom minulého roka ma oslovil generálny vikár Anton Tyrol a duchovný otec Lubomír Krett, aby som sa venoval téme organa, ako kráľovského hudobného nástroja, ktorý skrášluje liturgické slávenia. Budem sa vám prihovárať počas tohto roka. Dúfam, že téma organ bude dostatočne zaujímavá, poučná a prínosná rôznym spôsobom pre čitateľov a, snáď, aj zábavná. Zdá sa, že žiadny iný nástroj neprešiel v dejinách toľkými zmenami ako práve organ. Máloktorý nástroj tiež vyvoláva toľko emócií. Preto práve organ znie pri dôležitých životných udalostiach a sprevádza nás aj na poslednej ceste.

Dejiny organa siahajú niekoľko storočí pred Kr. Už v roku 246 pred Kr. je zachytená zmienka vynálezu pumpy, pomocou ktorej bol dodávaný vzduch do hydraulosa, predchodcu organa. Najstarší dnes známy organ z čias rímskej ríše sa našiel pri vykopávkach v Aquincu (dnešné Maďarsko) a pochádza z roku 228 pred Kr., kde v tom čase sídlila rímska légia. Po impériu bol organ rozšírený, čoho dôkazom sú mnohé vyobrazenia aj vykopávky. Zmienky o organe v chrámoch sú strohé, ale objavujú sa pomerne plošne po celej západnej Európe. Jedna z najstarších hovorí, že Venantius Fortunatus v roku 580 počul malý organ v Parížskom chráme. Iná zmienka hovorí o tom, ako anglický biskup Aldhelm spoznal organ v kláštornej kostole v Malmesbury v roku 690. Chránový organ dal postaviť aj biskup Wicterp v roku 800 do Augsburgu a Walafrid Strabo (824) píše, že v kláštore hrali na organe s inými nástrojmi. Aj pápež Ján VIII. (873) a Silvester II. už o organárskom umení vedeli. Takto sa organ storočie po storočí rozširoval a postupne si získaval svoje pevné miesto v cirkvi pri liturgii.

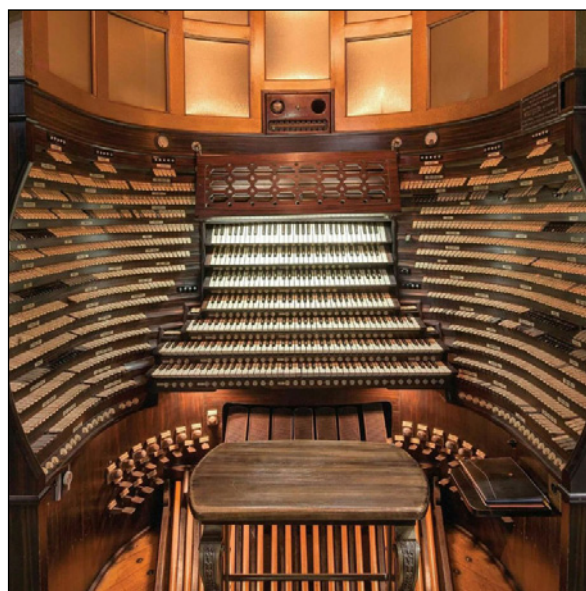
Ako som už spomínal, organ sa výrazným spôsobom vyvíjal. Od malého prenosného organu s niekoľkými píšťalami až po obrovské monumenty, ktoré ukrývajú tisíce píšťal. Tie, ktoré sa prenášajú, nazývame portatív, od slova prenosný. Trochu väčším

nástrojom, ktorý už nebolo možné jednoducho prenášať, hovoríme pozitív, od slova pozícia. Teda majú svoju pevnú pozíciu. Dnes nazývame takto organy bez pedálu, teda také, na ktorých sa dá hrať iba rukami.

Organ sa neustále zväčšoval tým, že sa do neho pridávali ďalšie registre. Až ich bolo tak veľa, že ich začali rozdeľovať akoby do dvoch organov a každý organ sa ovládal samostatnou klaviatúrou, ktoré boli umiestnené nad sebou. Klaviatúru nazývame tiež latinsky manuál. Keďže sú dva, hovoríme im dvojmanuál. Neskôr sa k organu pribudovala ďalšia klaviatúra, na ktorú sa ale hrá nohami. Preto jej hovoríme pedál. Najväčší organ na svete je sedemmanuálový organ v Boardwalk Hall (Atlantic City, New Jersey, USA), má 33 112 píšťal. Ale musíme trochu spomaliť, lebo som opísal vývoj, ktorý prebiehal viac

ako dvetisíc rokov na niekoľkých riadkoch. A ja by som chcel porozprávať aj o jeho úlohe v liturgii. Prečo je organ vhodný nástroj, keď je iba imitátor iných hudobných nástrojov. A že to nie je cieľ, ale celkom dobrý prostriedok. Samozrejme, pootvoríme aj jeho dvere a nazrieme do vnútra organovej skrine, kde si popíšeme jednotlivé časti. Zoznámime sa s rôznymi systémami. Ako ich rozlíšiť, aké sú výhody a nevýhody jednotlivých systémov. Neskôr si povieme, ako sa starať o nástroj: jeho údržba, oprava, generálna oprava, stavba a prestavba. Ako sa rozhodovať, ktorou cestou sa vybrať. Pozrieme sa na historické organy a pamiatkové organy. Prečo je dobré, aby bol nástroj chránený a aký je najlepší spôsob z pozície nástroja. Prečo je dobré, aby v niektorých prípadoch nástroj nebol pod pamiatkovou ochranou. Keď nechráni štát, musím chrániť ja – preberanie zodpovednosti. Zdravý rozum, vedomosti, kde a ako rozumne šetriť prostriedky. Rozumné investovanie. Čo má hodnotu, čo nemá hodnotu. Prečo strácame schopnosť rozlišovať hodnoty. Pravda vs. Ilúzia. Nakoniec si rozoberieme tri podobné výrazy: organista, organár, organológ. Povieme si o ich funkciách a z toho vyplývajúcich úlohách.

Verím, že oblasti tejto témy, ktoré som načrtol, vás zaujali. Dúfam, že túžba spoznávať nové veci nás privedie k sebe na stránkach tohto časopisu počas celého roka.

NA SKORÉ STRETNUTIE SA TEŠÍ
GABRIEL BIES
STAVITEĽ ORGANOV

Ak má niekto nejakú otázku na pána organára, môže napísať na našu mailovú adresu (casopis@kapitula.sk), radi ju sprostredkujeme.

KOSTOL SV. ŠIMONA A JÚDU V LIPTOVSKÝCH SLIAČOCH

Kedysi samostatné obce Nižný Sliač, Stredný Sliač a Vyšný Sliač boli v roku 1927 zlúčené ako samostatná obec Sliače. Od roku 2001 figurujú ako Liptovské Sliače. Duchovným centrom je farský kostol sv. Šimona a Júdu. Pôvodne gotická stavba zo 14. storočia, v 17. stor. obohnaná obranným múrom, bola v 18. stor. barokovo prestavaná. V interiéri sa nachádzajú vzácne nástenné maľby zo 14. a 15. stor. Na vnútornej výzdobe sa v rokoch 1896-1898 podieľal aj významný slovenský maliar – rodák Jozef Hanula. Z mobiliáru sú vzácne bočné oltáre a tabuľový obraz Madony na hlavnom oltári, všetko pochádza zo začiatku 16. storočia.

LUBOMÍR KALAVSKÝ

FOTO: LUBOMÍR KALAVSKÝ

STAŇTE SA NAŠÍM PRISPIEVATEĽOM

DEJE SA VO VAŠEJ FARNOSTI ČI V SPOLOČENSTVE NIEČO PODNETNÉ?

DAJTE O TOM VEDIEŤ!

NAPÍŠTE NA CASOPIS@KAPITULA.SK.

AK CHCEŠ DOSTÁVAŤ ČASOPIS PRIAMO DO SVOJEJ SCHRÁNKY,
DAJ NÁM TO VEDIEŤ NA CASOPIS@KAPITULA.SK

[NÁJDETE NÁS AJ NA FACEBOOKU](#)